

Summary

The center of legal, political and economic research of conflict resolution works at Georgian Technical University. On the base of the centre carried out the first part of a project named „Abkhazia of Georgia and Hong Kong of China (Searching for the conflict resolution)” and the monography „Hong Kong, China - 1997 “ was prepared .

Above mentioned Centre continues to work the second part of the project - „Precedents of conflict resolution and modeling of a special national status of Abkhazia” - under the guidance of Professor Jemal Gakhokidze.

The main purpose of the project is to work out a model of a special national status of Abkhazia, to prepare Abkhazia's draft constitution on the conceptual level and in this connection the draft amendments to the Constitution of Georgia.

* * * * *

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტში 2014 წლის თებერვლიდან ფუნქციონირებს „კონფლიქტების დარეგულირების სამართლებრივი, პოლიტიკური და ეკონომიკური კვლევების ცენტრი”, რომლის ბაზაზე განხორციელდა პროექტის „საქართველოს აფხაზეთი და ჩინეთის ჰონკონგი (ძიებანი კონფლიქტის დარეგულირებისათვის)” პირველი ნაწილი და მომზადებულ იქნა ნაშრომი „ჰონკონგი, ჩინეთი - 1997”. აღნიშნულმა ნაშრომმა დიდი გამოხმაურება ჰპოვა სამეცნიერო და პოლიტიკურ წრეებში. ქართული საზოგადოებისათვის საინტერესო აღმოჩნდა ჩინეთის და ჰონკონგის გამოცდილება კონფლიქტის მშვიდობიანად მოგვარების თვალსაზრისით. ვფიქრობთ, სათანადო შეფასება მიეცა და განსაკუთრებული ხაზგასმა გაკეთდა იმაზე, რომ ბევრი რამ ჩინელების, ჰონკონგელების და ბრიტანელების მიერ უკვე გავლილი პერიპეტეტიდან გასათვალისწინებელი, გამოსაყენებელი და ყურადსაღებია, თუმცა, არა ერთი-ერთზე. უფრო მეტიც, ჰონკონგელების თითქმის სრული დამოუკიდებლობა ეკონომიკურ საქმიანობაში ძალიან მიმზიდველი იქნება, დღეს თუ არა ხვალ, აფხაზეთისა და ოსებისათვის.

აღნიშნული ცენტრი პროფესორ ჯემალ გახოკიძის ხელმძღვანელობით აგრძელებს მუშაობას პროექტის მეორე ნაწილზე: „კონფლიქტების დარეგულირების პრეცედენტები და აფხაზეთის განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი სტატუსის მოდელირება”.

2008 წლიდან დღემდე კონფლიქტების გადაწყვეტის საკითხი კიდევ უფრო ჩიხში შევიდა და დამამძიმებელი პერსპექტივაც არ ჩანს. არ გვაქვს პასუხი შეიძლება თუ არა კონფლიქტების თავიდან

არიდება და არც მოდელია შემუშავებული თუ როგორ შეიძლება მოხდეს კონფლიქტის დარეგულირება. ასეთ ვითარებაში საჭიროა ახალი გზების ძიება, რომელიც რეალპოლიტიკას დაემყარება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ჩვენთვის საინტერესოა შევისწავლოთ საერთაშორისო გამოცდილება კონფლიქტების თავიდან აცილების თვალსაზრისით, მისი საქართველოს შიდა კონფლიქტების დარეგულირების პროცესში გამოყენების კუთხით. სწორედ ამ მიზნით, ჩვენს მიერ შერჩეულ იქნა იტალიისა და დიდი ბრიტანეთის პრეცედენტები კონფლიქტის დარეგულირებასთან დაკავშირებით და გადაწყვიტეთ მათი მეცნიერული კვლევა პოლიტიკურ-სამართლებრივ და ეკონომიკურ ასპექტში.

საყურადღებოა ჩრდილოეთ იტალიაში მდებარე სამხრეთ ტიროლის ავტონომიური პროვინციის საკითხი. პირველად კვლევებმა გვიჩვენეს, რომ აღნიშნულ პროვინციაში 64 პროცენტი მოსახლეობის ავსტრიული წარმოშობისაა და გერმანულად ლაპარაკობს. ეთნიკურ და ენობრივ ნიადაგზე წარმოქმნილი კონფლიქტი ხშირად იწვევდა მოთხოვნას სეცესიაზე. დავა ფართო ავტონომიის შესახებ იტალიასა და ავსტრიას შორის დასრულდა 1992 წელს. იტალიის სახელმწიფოს მიერ სამხრეთ ტიროლს მიენიჭა მაღალი დონის თვითმმართველობა, რომელიც გამოიხატება ექსკლუზიურ, პრაქტიკულად დამოუკიდებელ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში და სახაზინო რეჟიმში, რომელიც საშუალებას აძლევს პროვინციას თავის ბიუჯეტში დიტივოს დიდი ნაწილი გადასახადების. ასევე, გადაწყვეტილ იქნა ადგილობრივი ენობრივი უმცირესობების დაცვის საკითხი, გერმანული და იტალიური ორივე ოფიციალურ ენადაა აღიარებული სამხრეთ ტიროლში. მცხოვრებთა უმრავლესობა სამხრეთ ტიროლში საუბრობს მშობლიურ ავსტრო-ბავარიული დიალექტის გერმანულ ენაზე. სტანდარტული გერმანული თამაშობს დომინანტურ როლს განათლებასა და მედიაში. სასამართლოში ყოველ მოქალაქეს აქვს უფლება გამოიყენოს მშობლიური ენა. სკოლებში ჯგუფები დაყოფილია ენების მიხედვით.

სამხრეთ ტიროლის ავტონომია ეფუძნება სამ ფაქტორს:

პირველ რიგში, იტალიის სახელმწიფოს მიერ შეიცავალა დამოკიდებულება უმცირესობების მიმართ: ადგილობრივი ენობრივი უმცირესობების დაცვა ითვლება ეროვნულ ინტერესად. უფრო მეტიც, იტალიის კონსტიტუციამ ოფიციალურად აღიარა სახელის „სამხრეთ ტიროლის” ლეგიტიმურობა რეგიონისთვის.

მეორე, პირველადი საკანონმდებლო ძალაუფლე-

ბა გადაეცა სამხრეთ ტიროლს ისეთ სფეროებში, როგორიცაა სოფლის მეურნეობა და სატყეო, ტურიზმი, საზღვრის დაცვა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა, კომუნიკაციები და ტრანსპორტი, სამთო, საბავშვო ბაღები, სკოლები, საზოგადოებრივი საქმიანობა, დასაქმება და პროფესიულ მომზადება.

და ბოლოს, საშუალო საკანონმდებლო ძალაუფლება გადაეცა სამხრეთ ტიროლს ისეთ სფეროებში, როგორიცაა სწავლება დაწყებით და საშუალო სკოლებში, ვაჭრობა და კომერცია, ინდუსტრიის ხელშეწყობა, ჰიგიენა და ჯანმრთელობა, სპორტი და დასვენება. ყველაფერი ეს მისი პოლიტიკურ-სამართლებრივი და ეკონომიკური ასპექტების გათვალისწინებით მიუთითებს იმაზე, რომ იტალიის ხელისუფლებამ თავიდან აიცილა მომნიშვნელოვანი კონფლიქტი სამხრეთ ტიროლთან მიმართებაში.

კონფლიქტის დარეგულირების საუკეთესო მაგალითს წარმოადგენს დიდი ბრიტანეთის მიდგომა შოტლანდიასთან (საკითხის შესახებ არსებობს მწირი ინფორმაცია, იგი მოითხოვს მეცნიერულ დონეზე სერიოზულ პოლიტიკურ-სამართლებრივ და ეკონომიკურ ანალიზს). 2015 წელს შოტლანდიამ ჩაატარა რეფერენდუმი დამოუკიდებლობის საკითხზე, თუმცა მოსახლეობის უმრავლესობამ აირჩია დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს შემადგენლობაში დარჩენა. დიდ სირთულეებთან იყო დაკავშირებული ცენტრალური ხელისუფლების მხრიდან თანხმობის გაცხადება და ასეთ რისკზე წასვლა, თუმცა დიდ ბრიტანეთს ტესტი ამ სასიცოცხლო მნიშვნელობის ფაქტთან დაკავშირებით უნდა ჩაებარებინა — ყველაფერი უნდა დასრულებულიყო ცივილიზებულად, ყველანაირი ძალადობის გამოყენების გარეშე. თუ შოტლანდიელები დამოუკიდებლობას არჩევდნენ, მას დიდი ბრიტანეთი „გაუშვებდა“ კიდევ, ოღონდ, რა თქმა უნდა, მათ არაერთ საკითხზე უნდა ეკისრათ დიდი რისკებით დატვირთული პასუხისმგებლობა. პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამართლებრივ საკითხებში შოტლანდიის მოსახლეობამ თვალნათლივ დაინახა, რომ მხოლოდ ემოციებზე დაყრდნობით გადაწყვეტილების მიღება არ იქნებოდა უკეთესი ცხოვრების გარანტია. ამასთან, ძალაში დარჩა შოტლანდიის თვითმმართველობისათვის რეალური დამოუკიდებლობის და მისი შემდგომი გაფართოების პროექტი, შოტლანდიელები საკუთარი საქმეების გადაწყვეტისას მეტ დამოუკიდებლობას მიიღებენ. გარდა ამისა, ჩვენი პირველადი კვლევები მიუთითებს იმაზე, რომ დიდი ბრიტანეთის ხელისუფლებამ რეფერენდუმის წინ მისცა გარანტიები შოტლანდიელებს მათი უფლებების კიდევ უფრო გაფართოების თვალსაზრისით, განსაკუთრებით ეკონომიკურ სფეროში და ცენტრალურ ბიუჯეტში გადასახადების მაქსიმალურად შემცირების მიმართულებით, რაც ამ უკანასკნელთა მიერ აღქმულ იქნა როგორც საფუძელი და გარანტია ცხოვრების დონის რეალურად ასამაღლებლად. ფაქტია, რომ ქვეყნის ერთიანობის შენარჩუნების

საკითხი ძალიან დიდი ხნით გადაწყდა და უახლოეს ათწლეულებში მას აღარავინ დაუბრუნდება. ბრიტანეთმა აიცილა კარს მომდგარი კრახი და გაერთიანებული სამეფოს რღვევის დასაწყისი.

აღსანიშნავია, რომ ორივე შემთხვევა ხასიათდება თავისებურებებით, ცხადია, მოდგომებიც განსხვავებულია პრობლემების გადასაჭრელად. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სამხრეთ ტიროლისა და შოტლანდიის საკითხების ბაზისური შესწავლა და კომპლექსური კვლევის ჩატარების აუცილებლობა. ფაქტია, კონფლიქტების დარეგულირების საერთაშორისო გამოცდილება არ არის სათანადოდ შესწავლილი, გამოკვლეული და გაანალიზებული და სწორედ ამაში მდგომარეობს ამის მიზანშეწონილობაცა და აუცილებლობაც.

რა თქმა უნდა, კვლევისას სრულად იქნება გამოყენებული ჩვენი პროექტის პირველი ნაწილის შედეგები ჰონკონგ-ჩინეთის მიმართულებით.

რაც შეეხება პროექტის მეორე ნაწილს, იგი ითვალისწინებს ძიებას აფხაზეთის განსაკუთრებულ სახელმწიფოებრივ სტატუსთან დაკავშირებით, რომელიც, უდავოდ, ზეატლანტური და უმნიშვნელოვანესი საკითხია. საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციამ საფუძველი ჩაუყარა ახალ ქართულ სახელმწიფოს, განსაზღვრა მისი პოლიტიკური წყობილების ფორმა, აღიარა ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, დაადგინა ქვეყნის უმაღლესი სახელმწიფო ორგანოების უფლებამოსილებები, სტრუქტურა და საქმიანობის წესი, აგრეთვე საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებათა ურთიერთობის ფორმა და პროცედურები. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისის სისხლისმღვრელი სამოქალაქო ომის, შეიარაღებული კონფლიქტებისა და მთელ ქვეყანაში გამეფებული ქაოსის მიუხედავად, ქვეყნისათვის ურთულეს გარდამავალ პერიოდში საქართველომ შეძლო ახალი კონსტიტუციის მიღება, რომელმაც ახალგაზრდა, დემოკრატიისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებზე დაფუძნებულ სახელმწიფოს სტაბილურობა შემატა. მაგრამ კონსტიტუციის მიღების დროს არ მოხერხდა საქართველოს ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი წყობილების განსაზღვრა. ამ უმნიშვნელოვანესი საკითხის შესახებ სახელმწიფოს უზენაესი კანონი მხოლოდ ზოგადი ფრაზით შემოიფარგლა და მისი მოწესრიგება მომავლისათვის გადაიდო.

ნებისმიერი სახელმწიფოსათვის უდიდესი მნიშვნელობის მქონე ამ საკითხის ზემოხსენებული სახით „მოწესრიგების“ უმთავრესი მიზეზი იმ პერიოდში ქვეყანაში არსებული ზემოთ აღნიშნული ვითარება (მოუგვარებელი კონფლიქტები, სამოქალაქო ომი, მწვავე კრიმინალური მდგომარეობა) და კონსტიტუციის მიღების უკიდურესი აუცილებლობა იყო. გარდა ამისა, პარლამენტში წარმოდგენილი რამდენიმე პოლიტიკური პარტია მიზანშეწონილად მიიჩნევდა აფხაზეთისა და ე.წ სამხრეთ ოსეთის წარმომადგენლების მონაწილეობის გარეშე ქვეყნის ტერიტორიული მოწყობის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების

მიღებას. დღეს ექსპერტთა უმრავლესობა თვლის, რომ საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა ოპტიმალური გამოსავალი იყო შექმნილი სიტუაციიდან, რადგან ამით, ერთი მხრივ, შენარჩუნდა სტატუს-ქვო, ხოლო მეორე მხრივ შეიქმნა ახალი ქართული სახელმწიფო და დაიწყო კონსტიტუციით განსაზღვრული სახელმწიფო-სამართლებრივი რეფორმების პროცესი. მიუხედავად ამისა, დღეს ასევე ყველა ხედავს, რომ საქართველოს კონსტიტუციით სამომავლოდ გადადებული ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი მონყობის საკითხის გადაწყვეტა ძალიან გაინელა დროში, შეიძლება დაგვიანდა კიდევ, რამაც ბოლო ხანს მთელი რიგი სირთულეები წარმოშვა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ყოველ შემთხვევაში ის რაც დღეს საქართველოს კონსტიტუციაშია დაფიქსირებული განდგომილ რეგიონებთან დაკავშირებით სასწრაფოდ მოითხოვს კორექტირებას და სრულყოფას. სწორედ ამიტომ, აუცილებელია აღნიშნული პროცესის დაწყება, აფხაზეთთან მიმართებაში და საერთოდ, ქვეყნის ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი მონყობის შესახებ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ დასაბუთებული კონცეფციისა და წინადადებების შემუშავება. ამ პრობლემის მიმართ სახელმწიფოს გაურკვეველი დამოკიდებულება დიდ შეშფოთებას იწვევს არა მხოლოდ ქვეყნის შიგნით, არამედ საერთაშორისო თანამეგობრობასა და ორგანიზაციებშიც, რომლებიც წლების განმავლობაში ჩართული არიან კონფლიქტის მოგვარების პროცესში. დღეს უკვე ყველა მხრიდან ისმის კითხვები: კონკრეტულად როგორ გამოიყურება საქართველოს ხელისუფლების თუ სამეცნიერო და საზოგადოებრივი წრეების მიერ ყოველი მოლაპარაკებისა და შეხვედრის დროს გაცხადებული “აფხაზეთის ფართო ავტონომია”? რაში მდგომარეობს აფხაზეთის სახელმწიფოებრივი სტატუსის განსაკუთრებულობა? შესაძლებელია თუ არა ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში? დაირღვევა თუ არა საქართველოს სახელმწიფოებრივი სტატუსი? თუნდაც, მხოლოდ ამის გამო აუცილებელია საქართველოს ხელისუფლებამ განსაზღვროს თავისი პოზიცია როგორც აფხაზეთის პრობლემის, ისე ქვეყნის მომავალი ტერიტორიული ორგანიზაციის უმნიშვნელოვანეს სახელმწიფოებრივ საკითხში.

უდავოა პროექტის აქტუალობა და მიზანდასახულობა, რამეთუ ქვეყანაში არსებული კონფლიქტების გადაწყვეტისთვის ახალი მიდგომების შემუშავება გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენს.

ამასთან, ჩვენს მიერ გაანალიზებული და სათანადოდ გამოყენებული იქნება დღემდე ჩატარებული ასეთი კვლევები როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე.

სამწუხაროდ, დღემდე ისევ გაისმის რიტორიკული კითხვები: არის კი ახლა ხელსაყრელი გარემო კონფლიქტების დარეგულირებისათვის? ჩვენ კი არ უნდა ველოდოთ, როდის შეიქმნება ხელსაყრელი პოლიტიკური გარემო კონფლიქტების დარეგულირებისათვის, ასეთი გარემო ჩვენ თვითონ უნდა შევქმ-

ნათ. ერთი სიტყვით კი არ უნდა ველოდოთ როდის დააკაკუნებს ჩვენს კარებზე პოლიტიკური ილბალი, არამედ ეს ჩვენ უნდა დავიმსახუროთ.

პროექტის ძირითად მიზანს წარმოადგენს, საქართველო-აფხაზეთის სპეციფიკის გათვალისწინებით, ერთი მხრივ აფხაზეთის განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი სტატუსის სამუშაო მოდელის შემუშავება და მეორე მხრივ აფხაზეთის კონსტიტუციის პროექტის მომზადება კონცეპტუალურ დონეზე. ასევე, საქართველოს კონსტიტუციაში ამასთან დაკავშირებით შესატანი ცვლილებების პროექტი.

როგორც მოგეხსენებათ პროექტს ხელმძღვანელობს პროფესორი ჯემალ გახოკიძე. პროექტში მონაწილე არიან სახელმწიფო და კონსტიტუციური სამართლის ცნობილი მეცნიერები, პროფესორები ავთანდილ დემეტრაშვილი და ქეთევან ჯინჭარაძე. საჭიროების შემთხვევაში მონაწილე იქნებიან ამ დარგის სხვა გამოჩენილი სპეციალისტებიც. ყველაფერი ეს კი ჩვენს ჯგუფს განაწყობს ოპტიმიზმით და საინტერესო შედეგებს ველოდებით.